

Cautio Judicialis Prælatorvm, Ecclesiasticorum & Regularium

Dript, Laurentius a

Neuhaus, [1684]

Art. 10. An Judex & Superior Ecclesiasticus vel Regularis, in ferenda sententia, suam privatam scientiam sequi possit, an vero illi quam habet ex allegatis & probatis se conformare debeat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63260](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63260)

ARTICVLVS X.

An Iudex et Superior Ecclesiasticus, vel Regularis, in ferenda sententia, suam privatam scientiam sequi possit: an vero illi, quam habet ex allegatis & probatis, se conformare debeat?

Nihil periculosius est, quam Praxis Iudicij sive Ordinarij sive summarij ignaros ad iudicandum applicare. Ne ergo Prælati Ecclesiastici, vel Regulares, Episcopi, Vicarij Generales, Officiales, Archidiaconi, Abbates, Priores, Guardiani, alijque suorum, juxta superius dicta ordinarij iudices, in iudicijs suis pro suo placito procedant, non utile solum, sed necessarium duxi, inquirere, an iudex aliquem, quem ex sua scientia privata, ex auditu, visu, vel aliorum persuasione & relatione, scit vel putat reum, licet se-

K 4

cun-

cundum allegata vel probata convictus non sit, condemnare & punire possit. Si ab actu illicito ad potentiam argumentari liceret, res difficultatem non pateretur, cum prò dolor quotidie videamus, quomodo aliqui Superiores ob summam suam SS. Canonum ignorantiam, nullo servato ordine juris divini, vel humani, contra suos subditos procedant, gravissimis illos præjudicijs & pœnis, seq; enormibus peccatis implicantes.

Doctor Angelicus D. Thomas *in 2. 2. q. 67. art. 2.* quæstionem hanc doctrinaliter resolvit, quod nimirum iudex, teneatur ad sententiam procedere, secundum allegata & probata in actis, non verò secundum illud, quod privata scientia novit. Et rationem illius ex eodem D. Thoma allegat Fagn. *ad cap. Canonum statuta de constit. num. 53.* quia scilicet *judicare pertinet ad iudicem, se-*

cundum quod fungitur publica potestate, & ideo debet informari in iudicando, non secundum id, quod ipse novit, tanquam privata persona, sed secundum id quod sibi innotescit tanquam persona publicae. Quam sententiam ex principijs more suo probat egregiè, & ab objectis tuetur Card. Cajetanus dicens, eam deduci ex Ambrosio & Augustino, & teneri ab Alexandro de Ales, Richardo, Petro de Palude, Petro de Tarantasia, alijsque Magistris. Cardinalis Tuscus acerrimè quoque hanc sententiam tom. 3. concl. 389. defendit. Iudex, inquit, non debet iudicare secundum conscientiam, sed secundum acta & probata, quia lex humana non iudicat de occultis, Fed. de sent. cons. 21. Et hac de causa, dicitur, quod iudex non potest supplere in facto, videlicet, quod iudicet secundum factum sibi notum, & non probatum, ita Bart. in q. 14. iudex maleficiozum in verb. solutio. Quia iudex re-

netur servare Canones & statuta, & secundum ea judicat, non secundum conscientiam, Alex. cons. 215. Et non debet iudex plus sapere velle, quam majores nostri sapuerunt. Bald. in l. c. circa fin. Et quidem in tantum, ut etiam conscientia judicantis succumbere debeat legi humanæ, quæ à Deo esse dicitur Fed. d. consil. 21. n. 3. verb. in contrarium videtur, ubi ponit exempla, per quæ etiam si lex humana aliquid irroget innocenti, tamen est servanda. Ulteriorq; horum ratio esse potest, quod iudex non potest judicare super occultis, quia neq; Papa, neq; Ecclesia de illis judicat. Non enim sufficit, quod aliquid sit verum, nisi in actis sit productum, & probatum esse verum, ex illisq; solum, non autem ex privata iudicis notitia, constet esse verum. Alex. Consil. 186. visis subtilissimis num. 15. v. nec obstat si diceretur, l. 2. Et hæc omnia locum habent, tam in iudice primæ, quam secundæ instantiæ, vel appella-

tionis. Quare si iudex appellationis ex actis videat, iudicem primæ instantiæ, ex privata tantū scientia, tulisse sententiam & probanda in actis probata non esse, eandem tamquam nulliter & contra iustitiam latam, rescindere & cassare obligatur, tanquam divinæ legi & sacris Canonibus repugnantem, qui neminem nisi in actis convictum, condemnari volunt.

Exigebat autem id ipsum ratio iustitiæ, & bonum publicum, ut per hanc viam, refrænaretur malitia iudicum. Quid enim non tentarent, iniqui corrupti & corruptibiles iudices, qui pro nummis animas suas, & iustitiam venalem habent, si liceret illis ex privata scientia, ad condemnationem & sententiam procedere, nec obligarentur secundum allegata & probata iudicare? Quoties pro emolumento & lucro reos absolverent, & innocentes condemna-

demnarent, asserentes privata scientia se noscē hos reos, & illos innocentes?

Unica solum difficultas contra hanc Doctoris Angelici sententiam à parte contraria obmoveretur, quod scilicet divina & naturali legi repugnet, si judex eum, qui in actis publicis probatur nocens, & reus homicidij (cujus tamē ex oculari inspectione, & corporali præsentia, judex alium reum novit) nihilominus ad mortem condemnare debeat; cum tamen divina lege severissime cautum sit, quod innocens & justus interfici non possit. Hoc unicum argumentum & Achilles est, quo Doctoris Angelici sententiam aliqui enervare conantur. Sed illo non obstante stat immobilis divi Thom. sententia, quia ex principijs etiā ab adversarijs allegatis, talis innocens non est, cum secundum allegata & probata convictus sit nocens, adeoq; condemnatur nocens non

non innocens, & nocentia vel innocentia, non aliter quam ex actis & allegatis & probatis, demonstrari debeat, meliusque sit in tali casu condemnari re ipsa coram Deo innocentem, ex actis probatum nocentem, quam propter privatam judicis sic asserentis & non probantis scientiam, millenis & infinitis injustitijs judicium, aperire portam. Potestque hic servire illud impij Pontificis Cayphæ, vaticinium; *expedit unum hominem mori pro populo, quam ut tota gens pereat.* Ut præteream casum hunc mihi videri Metaphysicum. Certè si judex prudenter & circumspectè, in tali casu agat, & interrogatoria bene formet, mirum esset, si testes falsitatis & contrarietatis convincere non posset. Quod si adhibita omni industria non possit, non peccat, sed divinis & humanis legibus conformiter agit, si sententiam condemnationis pronun-

tiet. Optime ergò pronuntiavit Cardinalis Tusch. *tom. 3. concl. 389. num. 12.* *Extende, ait, ut procedat; quia si sciat etiam reum esse innocentem, quia viderit alium commisisse delictum, & nihilominus constet, hunc innocentem deliquisse, potest eum condemnare secundum communem.* Et paulò post, *Declarat, inquit, quia bene potest iudex instare apud Principem, ut causa alteri delegetur, vel ipse potest alteri delegare, ne iudicet contra conscientiam, sed tamen non debet propterea abstinere à munere iudicandi.*

Et licet sint, qui arbitrentur iudicem in tali necessitate constitutum, teneri petere absolutionem à munere & officio iudicis, vel potius deserere officium suum, cum gravi suo damno, quam aliquem, secundum allegata & probata convictum nocentem, quem ipse privata scientia innocentem novit, condemnare, id tamen necessarium non est,

est, juxta principia D. Thomæ, proceditque ex falso supposito, quasi talis iudex in ferendo secundum allegata & probata sententiam, contra conscientiam ageret & peccaret, quod tamen falsum est; quin potius actum justitiæ & meritorum committit, id agens, ad quod secundum divinam & humanam legem, obligatur. Credo tamen, nec dubito, talem iudicem obligari ad impendendam omnem industriam & diligentiam pro liberatione rei vel quasi; testes sæpius separatim mutatis circumstantijs & interrogatorijs rigide examinando, ut fraudem dolum & contradictiones inveniat. Quod si tali modo falsitatem & injustitiam detegere non possit, etiam supremo Principi casum denuntiare potest, ut pro eo gratiam impetret, qui secundum allegata & probata alias condemnandus & morte afficiendus esset, non tenetur tamen,

tamen,

tamen, cum magno suo & detrimento officij sui, de quo alias pro se & familia vivit, renuntiare, illudq; dimittere.

Est autem exceptio in supremo Principe, qui habet potestatem condendi leges, is enim in simili casu reum absolvere poterit; cum enim penes Principes supremos, sit jus aggratiandi, nihil difficultatis habet casus, quamvis Fag. *l. sup. cit. n. 54.* arbitretur supremū Principē in casu jam posito, posse quidē reum absolvere, sed non nisi populo palā faciat, causam suæ absolutionis, vel secundum allegata & probata curet ferri sententiā, & postea faciat gratiā. Contra justitiam proinde agunt, & reo gravissimam injuriam faciunt iudices, qui vel ex officio, vel ex commissione, ad examinandum crimen vel delictum deputati, nullo assumpto Notario, nullo servato prothocollo, nullo etiam teste præsente, asserere audent, à se examinatum criminis reum esse, idq; se

scire ex privata scientia, super illa sententiam poenalem excommunicationis vel carceris fundantes, cum nec iudici, quantumcunq; Religioso & sancto, etiam Episcopo ex supra relatis Concilij Africani & Carthagenensis verbis, in tali assertione, quâ ut privatus, non ut iudex & publica persona agit, fides adhiberi debeat.

Ad reprimendam autem iudicum suam privatam scientiam in iudicijs prætendentium malitiam, optimè in Concilio Generali statuit Pontifex: ut nulli iudici fides adhiberi debeat, nisi quæ allegat, ex actis Notarij, vel duorum fide dignorum manibus conscriptis, probet. *Quoniam, ait Pontifex X.c. 11. de probationibus: contra falsam assertionem iniqui iudicis, innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare; cum negantis factum per rerum naturam, nulla sit directa probatio, ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas præva-*

leat aequitati. Statuimus, ut tam in ordinario, quam extraordinario judicio, judex semper adhibeat publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa acta judicij conscribant, videlicet citationes, dilationes, recusationes, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, conclusiones, & cetera, quae occurrunt, competenti ordine conscribenda, loca designando, tempora & personas, & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita ut originalia penes scriptores remaneant, ut si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur iudicibus, quod per improvidos & iniquos innocentium justitia non ledatur. Iudex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter

ter ejus negligentiam, quid difficultatis emer-
 serit, per superiorem judicem animad-
 versione debita castigetur, nec pro ipsius
 præsumatur processu, nisi quatenus in causa
 legitimis constiterit documentis. Ex qua
 constitutione Gener. Concilij, constat.

Primo. Judicem aliquid asserentem,
 quod ex actis & prothocollo Notarij,
 vel duorum virorum idoneorum ma-
 nibus conscriptis, probari non potest,
 esse iniquum.

Secundo. Hanc constitutionem,
 non solum tenere, in Judicio ordina-
 rio, dum servantur omnes juris forma-
 litates, sed etiam in judicio *extraordi-*
nario, sive *delegato*, ut hic interpretatur
 glossa vel quando non proceditur *in fi-*
gura judicij, sed *simpliciter & de plano*.

Tertio. Quod pro processu judicis
 non præsumatur, nisi legitimis in causa
 constiterit documentis.

Superiori autem regulari valdè ca-
 ven-

vendum est, ne nimis sit zelotypus & suspiciosus, curetq; in vitam & mores suorum per aliquos occulte ad hoc deputatos inquiri, idq; ut puniendi occasionem habeat, nulla alia habita certitudine, quam à talibus à se deputatis vigilibus. Quare bene superiores monet Antonius à Spirit. sancto, *tract. 4. disp. 4. sect. 4. 167. usq; ad num. 272. inclusive. Advertant, inquit, Superiores se patres esse suorum subditorum non dominos, & ideo tanquã patres dilectis filijs salutarem adhibeant castigationem. Unde non debent sedulo inquirere, quod reprehendant, hac enim inquisitio generat scandala, & odij occasionem injuriamq; prabet proximo, adversatur enim honori & existimationi, quam de se habere omnes cupiunt, sufficit igitur vigilantia communis. Ita Lezana, Corduba, Soto, &c. & paulò post, Unde pro tuenda regulari disciplina, nullo modo vigiles seu custodes imponat, ut actiones*

suo-

suorum subditorum explorent, ut siquid videant correctione dignum, ei denuntient, ut eos etiam fraternaliter corrigat, inde enim magna odia & dissensiones, inter vigiles & subditos possent oriri. Non debet igitur esse in inquirendis subditorum suorum excessibus, nimis sollicitus, quia sic se molestum & odibilem redderet subditis, nec propterea finem intentum consequeretur: cum potius prudentia & charitas dicent, interdum à superioribus dissimulanda esse, aliqua peccata leviora, ut postea correctio cedat in majus bonum spirituale subditi correcti. Hæc dictus Antonius à Spiritu sancto, quæ omnia verissima esse experimento didicimus, audacterq; assero, in pluribus Monasterijs gravissima odia & similtates causari ex inquietudine, anxietate, & suspicionibus Prælatorum & Superiorum, qui dum in omnibus quasi Monasterij angulis, vigiles & proditores (qui ipsi ma-
ximi

ximi aliquando regulæ & statutorum transgressores sunt) constituunt, ut quid agatur ex insidijs observent, & sibi referant, & illorum dictis aliquando etiam veritate non nixis, credendo & puniendo? quid aliud agunt, quam quod fraternam & exin divinam charitatem (ad quæ tanquam ad primarium finem omnium religiosorum ordinum instituta tendunt) evertant? Religiosos inter se collidendo, & similtates & occultas suspiciones fovendo, dum quilibet alterum tanquam delatorem & suum proditorem suspectum habet, ejusq; consortium & societatem fugit. Videatur de his D. Angel. D. Thomas, *de correctione fraterna* 2. 2. q. 31. a. 7. & acutissimus Cajet. ac Dominic. Bannéz in commentarijs ad d. textum; ubi qualem cautelam Superiores, in inquirendis subditorum excessibus, adhibere, & quid cavere possint vel debeant, pulcherrime deducunt.

ARTI-